

МЕЛДЕБЕКОВ АЛИХАН МЕЛДЕБЕКҰЛЫ 70 ЖАСТА

Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығы және биология ғылымының білікті маманы, ауыл шаруашылығы ғылымының докторы, профессор, Ұлттық ғылым академиясының академигі, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ғылым Комитетінің «Зоология институты» РМК бас директоры Мелдебеков Алихан Мелдебекұлы 70 жасқа толды.

Алихан Мелдебекұлы 1948 жылы 24 наурызда Оңтүстік Қазақстан облысы Бәйдібек ауданы, Ақтасты ауылында дүниеге келген.

Еңбек жолын 1964-1965 жылдары – Прогресс совхозында шопанның көмекшісі болып бастап, кіші, аға ғылыми қызметкер, ғалым хатшы, бөлім меңгерушісі болып, 1988-1991 жж. Бүкілодақтық мал шаруашылық институтының докторанты (Мәскеу қаласы), 1991 ж. ауыл шаруашылығы ғылымдарының докторы, 1993-2003 жж. Қазақ ғылыми-зерттеу мал шаруашылығы институтының директоры, 2003 жылы Ұлттық ғылым академиясының академигі, 2003 жылдан қазірге дейін «Зоология институты» РМК бас директоры лауазымына дейін көтерілді.

А.М. Мелдебеков биология және аграрлық ғылымға зор үлес қосқан ғалым, іскер ұйымдастырушы ретінде танылды. Қазақстанда өсірілетін ірі қара мал тұқымының ет өнімділігі және шаруашылыққа тиімді белгілерін жақсартуға бағытталған жаңалықтардың ғылыми және тәжірибелік маңызы зор болды. Бұл жасаған жұмыста малдардың өсетін ортасымен жануар ағзасының өзара байланыс теориясы толықтырылып, зоотехникалық және биологиялық ғылымға қомақты үлес қосты. Көп жылдық ғылыми зерттеулердің нәтижесінде «Жетісу», «Әулиекөл» малының жаңа аймақтық типі және «Ақырыс», «Ертіс» сүтті малының жаңа типін ашты. Өндіріске жаңа жобалар енгізгені және Қазақстан ғылымының дамуына елеулі үлес қосқаны үшін Мелдебеков Алихан 2001 жылы А. Бараев атындағы мемлекеттік сыйлықтың лауреаты атанды.

А.М. Мелдебековтың басшылығымен Зоология институтында көптеген жылдар бойы дағдарыста тұрып қалған «Қазақстан фаунасы» 30 томдық басылымдар қайтадан жалғасын тапты. Жан-жануарлардың дүние жүзінде және Қазақстанда таралуы, өсіп-өнуі, систематикасы, экологиясы, жаңа түрлері туралы мәліметтер берілген. Олардың ішінде, әсіресе, саны азайып, сирек кездесетін және жойылып кету қаупі бар, «Қызыл кітапқа» кірген түрлердің жағдайы жақсы көрсетілген. Оларды қалпына келтіру мәселелері сөз болады. Құлан мен тоғай бұғысының кеңінен таралуына көңіл бөлінген. Ақбөкеннің жағдайы мен келешегі кеңінен талқыланады және арқарларды көбейту жолдары көрсетілген. Бөдененің биологиялық ерекшелігі, оны қолда өсіріп көбейту кеңінен сөз

болады. 2008 жылы Зоология институты Халықаралық құрметті «Алтын Феникс» сыйлығын алды, ал бас директор А.М. Мелдебеков Халықаралық достық орденімен марапатталды. 2009 жылы Австрия мемлекетінің Халықаралық Вена қаласының университетінің Құрметті профессоры атағын, 2009 жылы Монголия Ұлттық ғылым академиясының академигі болып сайланды. 2010 жылы Ғылым мен білімді дамытудағы Еуроодақтың алтын медалімен марапатталды. 2011 ж. Англияда, Оксфорд қаласында өткен Еуроодақтың «Ғылым адамы» атты медалімен марапатталынып, дүние жүзіндегі атақты ғалымдар реестріне жазылды.

Ғылым жолында А.М. Мелдебековтің өз мектебі, яғни пікірлес, ойлас еңбектерін жалғастырушылар да жеткілікті. Ол жоғары білікті мамандар дайындауға көп көңіл аударады. Оның жетекшілігімен 9 ғылым кандидаты, 6 ғылым докторы дайындалды. А.М. Мелдебеков Қазақстанның ғылымына қомақты үлес қосып, оның дамуына әлі де тұрақты қамқорлық жасауда. Алихан Мелдебекұлы 360 -тан аса еңбек жариялады, оның ішінде 8 кітап, 5 кітапша, 16 өндіріске ұсыныс, 1 атлас, 4 патент және 9 авторлық куәліктің иегері. Аталған ғылыми еңбектердің сыртында А.М. Мелдебековтың басшылығымен бас редактор ретінде 17 кітап шықты. Халықаралық, Бүкіл-одақтық және республикалық конференцияларда, мәжілістерде 100-ден астам баяндама жасады. Алғаш рет «Алматы облысының Қызыл кітабы» (2006 ж.) мен Оңтүстік Қазақстан облысының Қызыл Кітабы (2014 ж.) аймақтың жануарлар әлемі кадастры баспадан шықты. 2010 жылы А.Мелдебековтың жетекшілігімен және ҚР Үкіметі Қаулысымен Қазақстан Қызыл кітабының төртінші басылымы (Жануарлар) 4 мың данасы шығарылды. Ол Қазақстан Республикасындағы ғылыми ұйымдар, жоғарғы оқу орындары, барлық табиғат қорғау ұйымдары үшін сирек кездесетін және құрып бара жатқан жануарларды сақтау, қорғау және қалпына келтіруде жетекшілік ететін үстел кітабы болып табылады. Ол мал шаруашылығы мен ветеринария ғылыми-өндірістік орталығы және Зоология институтында үш мамандық бойынша докторлық диссертацияларды қорғау кеңесінің төрағасы болды.

Сіз осы салиқалы да сабырлы, парасатты, абыз жасқа өзіңіздің салауатты ақыл ойыңыздың арқасында абыроймен жетіп отырсыз. Осы мехнаты да, мерейлі кезі де мол мерзім ішінде 25 жыл басшылық лауазымдарда болып, мазмұнды еңбек жолын жүріп өтіп келесіз. Алдыңызда кездескен қиындықтарға, кихметтер мен ауыртпалықтарға мойын ұсынбай, олардың бәрін бойыңыздағы өзіңізге ғана тән байсалдылық, төзімділік және қайсарлық секілді асыл қасиеттеріңізбен жеңе білдіңіз. Алихан Мелдебекұлы жасандылыққа, жағымпаздыққа, жаны қас, қандай жағдай болса да бетің бар, жүзің бар демей турасын айтқанды жақсы көретін ғалым. Лауазымды адамдардың алдында да мәймөңкелеуді білмейді, өтірік айтқанды жаны сүймейді.

Қай жерде жұмыс істесеніз де, қандай лауазымда болсаңызда, сіз өз ісіне берілген еңбек сүйгіштігіңізбен, парасаттылығыңызбен, ұжым алдында тұрған келелі мәселелерді іскерлікпен шешумен әріптестеріңізге және шәкірттеріңізге үлгі-өнеге көрсете білдіңіз. Сіз еліміздің игілігі үшін табандылықпен, мақсаткерлікпен еңбек етіп, өзіңіздің терең біліміңіз бен бай тәжірибеңізді тәуелсіз еліміздің ғылымының дамуына және өркендеуіне жұмсап келесіз. Сізге тән тамаша қасиет – ой өрісіңіздің жоғарылығы, қарапайымдылығы, іскерлігіңіз, әділдігіңіз, мейірбандылығыңыз, табандылығыңыз, адамдармен тіл табыса алатындығыңыз, оларды белгіленген мақсатқа жұмылдыра алатындығыңыз, әсіресе қарым-қатынасты орнықтыра білетіндігіңіздің арқасында әріптестеріңіздің арасында айрықша құрметке лайықты беделге ие болдыңыз. Елімізге істеген еңбегіңіз, келер ұрпаққа берер тәліміңіз, алдағы уақытта жалғасын табады деп сенеміз. Ағайын туыстың, әріптестеріңіздің құрметіне бөленіп ұзақ та мәнді ғұмыр кешіңіз. Қазақстан ғылымына сіңірген еңбегіңіз үшін ҚР Тәуелсіздігінің 10, 20 және 25 жылдығы медалімен марапатталдыңыз. ҚР ғылымды дамытудағы еңбегіңіз үшін БҒМ төсбелгісі және көптеген Құрмет грамоталарымен және алғыс хаттарымен марапатталдыңыз.

Құрметті Алихан Мелдебекұлы, осы мерей той күні деніңізге саулық, жасыңызға ұзақтық, шығармашылық табыс, қажымас қайрат, бақыт, отбасыңызға Алла құт-береке берсін, Рухыңыз биік болсын деп тілейміз!

ҚР БҒМ ҒК «Зоология институты»
РМК бас директорының ғылым бойынша орынбасары
М. Ж. Сүлейменов